

Невиносна нелегкість буття

7 жовтня Маргариті КРИНИЦИНІЙ
виповнилося б 80 років.

Не стало її теж у жовтні,
10-го, сім років тому

66

Ольга КЛЕЙМЕНОВА

Смерть дурна, але хіба життя мудріше? Те, що прирікає на муки, невблаганно зводить нанівець, перетворює на нуль витрачені зусилля? Те, що, не віддаючи за найскромнішим рахунком, рано чи пізно наділяє усвідомленням: краще вже не буде ніколи...

Роками Маргарита Криницина воювала з хворобами: їх у неї було безліч. У нечестих розмовах з газетярами казала, що плаче рідко. Не виплакалася. Стала стоїком. А інакше не катувала б себе так довго боротьбою за це саме життя. Подолавши два тяжкі інсульти, Маргарита Василівна записала собі в приятелі паличку, інвалідну коляску, крапельницю.

Хвороби завжди заповнюють порожнечі. Найчастіше – порожнечу незатребуваності.

Невже всенародна улюблениця Проня Прокопівна з фільму «За двома зайцями» відчувала незатребуваність? Скоріше нереалізованість у деяких творчих іпостасях, про які мріяла. У багатому на назви реєстрі ролей – головних обмаль. Царицю епізоду режисери найчастіше бачили комедіанткою, і вона справді колосально вписувалася в жанр. Але завжди марила ролями серйозними, глибокими. Знала: це її.

Окрім того, під завісу земного шляху Маргарита Криницина не раз

шкодувала, що не служила в театрі. Цілком можливо, у світлі рампи доля була б до неї милосерднішою. Адже всі кіноартисти – камікадзе, що прирікають себе на вічне очікування.

Коли в жовтні 1997-го помер чоловік Кринициною відомий сценарист Євген Онопрієнко («У біл ідуть лише «старики», «Гори, моя зоре»), рани її душі занили з новою силою. У найпохмуріші свої дні Маргарита Василівна не раз зігривалася спогадом про роль у виставі «Жінка з квіткою та вікнами на північ», поставленій на сцені Київського театру-студії кіноактора. На жаль, досвід був одиничний. Та й стосунки з цим театром не могли затягнутися надовго: сцени, що окрилювала найкращих вітчизняних кіномайстрів, давно не існує. А майстри один за одним, потихеньку, крокують у вічність. І в цьому похмурому русі є свій сенс. Щоб тебе назвали видатною характерною актрисою, необхідно як мінімум померти.

Джон Фаулз якось зазначив, що художники наших днів беззастережно довели: «Життя безцільне, безпо-

воротне й безглузде. Світ – це пекло». Ще за днів свого розквіту, коли Маргарита Криницина бачила навколишнє крізь цю призму, вона ковтала ацетон і різала вени. Ні, суїцидальність не стала для неї системною. Таке траплялося лише кілька разів. І, найпевніше, то була реакція на неадекватне сприйняття її особистості. На ту ж таки нереалізованість, урешті. То Криницину відлучали від ролі, виписаної спеціально для неї. То її зовнішність заздрісники визнавали такою, що «не відповідає ідеалу української жінки». То всіляких «доброзичливців» душила жаба...

Мабуть, останніми роками особливо часто згадувала Маргарита Василівна слова режисера Рошалья, адресовані колись їй, тоді ще молодій актрисі: «Пропадеш у Києві». Пропала? Не пропала? Правда й те, й інше.

А може, все це – пустопорожнє нагнітання, згущення барв? Народна артистка, лауреат Державної премії імені О. Довженка – і раптом відчувала себе за бортом? Та ще й при тому, що відкривала пам'ятник Проні (з Голохвастовим) на Андріївському

Дося

Маргарита Василівна КРИНИЦИНА народилася 7 жовтня 1932 року на Уралі, в місті Нова Ляля (Свердловська область). Із міста Бельці (Молдова), куди сім'я потрапила після війни слідом за батьком, дівчина вирушила підкорювати Москву. Її зарахували не тільки до Всесоюзного інституту кінематографії, а й Вахтанговського училища. Маргарита віддала перевагу кіно. На четвертому курсі інституту вийшла заміж за колишнього фронтовика, талановитого українського сценариста Євгена Онопрієнка. 1955 року після закінчення ВДІКу отримала розподіл у Московський театр кіноактора. Разом із чоловіком переїхала в Україну. З 1959-го постійно жила в Києві. Зіграла в понад 60 фільмах. Наприкінці 1990-х на Маргариту Василівну посипалися нагороди, звання, її стали запрошувати в телешоу, створювати про неї фільми. Але актриса була вже дуже хворою. Пішла з життя 10 жовтня 2005 року. Похована на Байковому кладовищі.

Народна артистка України (1996), лауреат Державної премії імені О. Довженка за роль Проні Прокопівни в х/ф «За двома зайцями», лауреат Спеціального призу кінофестивалю «Стожари» за внесок в українське кіно (1999), нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня за вагомий особистий внесок у розвиток національного кіномистецтва, творчі здобутки та високий професіоналізм (2002).

узвозі. По суті, пам'ятник самій собі при житті.

Можливо, скульптурний дует кіногероїв, що народився на перехресті століть, на певний час став для Кринициної сурогатом втіленої мрії. Вузьким її сектором. Та це був лише маленький проблиск у мороці буденних негараздів, де великому таланту часто бракує грошей на медпрепарати. Пам'ятаєте випадок, що його переспівували всі ЗМІ? Нова Проня – Алла Пугачова, котра знялася в новорічній версії-одноденці «За двома зайцями», захопилася своїм кумиром Маргаритою Кринициною та подарувала їй шалено дороге кольє. А потім – лишень ледачий про тачку розв'язку не написав – Маргарита Василівна продала кольє, щоб купити ліки. Напевно, за цією неймовірно сумною історією можна було б

зняти кіно. І глядач ридав би. Тому що це дивно і боляче, коли популярні співаки – небожителі, а генії екрана – бідняки.

Лицедії, які вважають себе ще більш ображеними долею, мабуть, спростують трагізм цього опусу, мовляв, усе не так: їй фортунило, її знали й любили. Поруч не завжди, але були рідні люди. Примирити ранимих артистів (та й неартистів теж) можна елементарною формулою: людина приходить у цей світ сама та в цілковитій самоті з нього йде.

...Пам'ятаю, на поминках Маргарити Кринициної зібрався весь цвіт вітчизняного кінематографа. Цвіт – у найліпшому розумінні цього слова. Лунали пишні промови. Цокання ножів і виделок зливалося з відліком секунд, що невмолимо наближав трапезників до їхніх життєвих фіналів.

Вибрана фільмографія

«За двома зайцями», 1961;
 «Циган», «Весілля в Малинівці», 1967;
 «Ад'ютант його превосходительства», 1969;
 «Бумбараш», «Інспектор карного розшуку», 1971;
 «Будні карного розшуку», «Стара фортеця», 1973;
 «Дні Турбіних», 1976;
 «Народжена революцією», 1977;
 «Екіпаж машини бойової»,
 «Зелений фургон», 1983;
 «Якщо можеш, пробач!», 1984;
 «Володя великий, Володя маленький», 1985;
 «Ми веселі, щасливі, талановиті»,
 «Самотня жінка бажає познайомитися», 1986;
 «Повернення броненосця», 1996.

ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ

Цитати-перли зі знаменитої комедії

- У меня внутри завёлся к вам такой стремительный карамболь!
- Бруки должны, как труба, стоять. Не так поставите – физиономии уже нету.
- Чудесной кралечке мой привет!
- Курите на здоровье!
- У меня в голове такой водевиль, аж мерси!
- Так вона просыла пэрэдать вам, Проня Прокоповна, шо вы падлюка.
- Такой бриллиант – в таком навозе...
- Дайте мне его хоть за горло подержать!
- Барышня уже легли и просят!
- Дети мои, паруйтесь друг с другом!
- Я вам не как-либо что, а что-либо как!
- А то шкварчала ваша... папироска!
- Нэ та хворма, нэ той центр тяжести.
- Я скоропостижно хочу жениться на них.

И они согласны.

- Мерси за комплиман!
- В груди моей Везувий так и клокотит!
- Как принять? Стоя? Сидя? Лёжа!
- Проня Прокоповна, я не оставлю свою душу лишь бы где!
- Ноги человеку, видите, для того и дадены, чтоб бить ими землю, потому они и растут не из головы.

Факти про фільм

Картину було знято українською мовою. Та коли стрічка стала неабияк популярна, її переозвучили російською. Оригінальна звукова доріжка зберігається на кіностудії імені О. Довженка. У Спілці кінематографістів обіцяють зробити україномовну копію фільму.

*

Коли в кадрі Проня та Свирид крокують сходишками до Андріївської церкви, дзвонять дзвони. Насправді в цьому храмі їх немає.

*

Ані Маргарита Криницина, ані Олег Борисов від початку не були головними претендентами на свої ролі. Подейкують, їх обрали випадково. Але це було влучення в «десятку».